

LIDERLIKKA OID NAZARIYALARNING PAYDO BO'LISHI.

Ne'matullayeva Nafisa

Yo'ldosheva Mahbuba

Ko'charova Sadoqat

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 4- bosqich talabasi

Annotatsiya : *Liderlik hodisasi to'g'risida gap ketar ekan, liderlik nazariyalari haqida ham qisqacha to'xtalib o'tish o'rinli-dir. Hozirgi kunga qadar boshqaruv psixologiyasi faniqa liderlik to'g'risida asosan uchta nazariya mavjud.*

Abstrakt : *Birinchisi – "liderlik sifatleri nazariyasi"dir yoki xarizmatik nazariya. Uning mohiyati shuki, hamma ham lider bo'la olmaydi, ayrim shaxslarda shunday sifatlar yig'indisi tug'ma mavjud bo'lib, bu sifatlar majmui uning guruhda lider bo'lishini ta'minlaydi. Masalan 1940 yilda amerikalik K.Berd 79 sifatdan iborat bo'lgan liderlik qirralari ro'yxatini tuzdi. Bu ro'yxatda, jumladan, tashabbuskorlik, muloqotga kirisha olish, yumor hissi, o'ziga ishonch, tez va aniq qarorlar qabul qila olish, tashkilotchilik kabi sifatlar bor edi. Lekin bu nazariyaning xatoligi shunda ediki, birinchidan, u yuqoridagi sifatlar qanday qilib namoyon bo'ladi-yu, qanday shakllanishi tushuntirib bera olmadi, ikkinchidan, so'roqlar mobaynida birorta sifat ham mutlaq ko'p marta qayd etilmadi. Tadqiqot nihoyasida o'sha boshida taklif etilgan sifatlerinig atigi 5% igina aksariyat respondentlar javobida qayd etildi. Bu liderlik modelini yaratish oson emasligi to'g'risida xulosaga kelishni taqozo etdi.*

Kalit so'zlar : *Lider, yetakchi, gurux, boshqaruvchilik qobilyati, yetakchilik qobilyati*

Guruxruhlardagi o'zaro munosabatlar yuqoridan pastga yoki aksincha bo'lib, Guruh a'zolarining konkret mavqelari, boshliq bilan bo'ysunuvchilar o'rtasidagi Munosabatlarni o'z ichiga oladi. Bu borada "lider" va "boshliq" tushunchalari O'rtasidagi farqlar hakida gapirish lozim. B.D. Parigin bu ikki tushunani farqlab

Shunday yozadi:

1) Lider asosan guruxdagi shaxslararo munosabatlarni boshqarsa, rahbar —

Shu guruxdagi rasmiy munosabatlarni boshqaradi;

2) Liderlik kichik guruhlargagina xos bo'lgan hodisa bo'lsa, rahbarlikning

Haq-xuquqlari katta guruhlar doirasida ham sodir bo`lishi, amalga oshirilishi

Mumkin;

3) Agar liderlik stixiyali, betartib jarayon bo`lsa, rahbarlik maqsadga

Qaratilgan, jamiyatda ishlab chiqilgan normalar, tartiblar asosida saylovlar

Oqibatida sodir bo`ladigan hodisadir;

4) Liderlik rahbarlikka nisbatan vaqtinchalik hodisa bo`lib, guruh A'zolarining kutishlari, ularning kayfiyatlari, faoliyat yunalishiga qarab, uzoqroq

Muddatda yoki qisqa muddatda ro`y beradi;

5) Rahbarning liderdan farqi yana shundaki, u liderda yo`q bo`lgan jazolash

Va ragbatlantirish tizimiga ega bo`lib, shu asosda o`z xodimlariga ta'sirini

O`tkazishi mumkin;

6) Lider guruhda u yoki bu qarorlar, ko`rsatmalar, tashabbuslarni o`z

Ixtiyoricha, bevosita chiqarishi mumkin, rahbarda esa bu yo`nalishda ko`plab

Rasmiy ko`rsatmalar, rejalar, normalar, buyruqlar mavjudki, ular doirasidan chiqib

Ketishi kiyin;

7) Liderning faoliyati faqat kichik guruhlar doirasida amalga oshirilsa, rahbar

Shu guruhdagi, kengroq ijtimoiy doiradagi, jamiyatdagi vakili bo`lganligi uchun,

Uning vakolatlari ham keng, faoliyat imkoniyatlari ham ortiqdir.

Lider hech qachon yolg`iz bo`lmaydi, u doimo guruh a'zolari orasida

Bo`ladi, u shu guruh a'zolarini u yoki bu harakatlarga chorlaydi. Chunki lider

Guruh a'zolarining psixologiyasi, ularning kayfiyatlari, intilishlari, qiziqishlari va

Hokazolarni hammadan ham yaxshi biladi, ular ichida eng tashabbuskoridir. Agar

Sinf doirasida olib qaraladigan bo`lsa, turli xil lider borligini aniqlash mumkin.

Masalan, guruh a'zolari ichida eng bilag'oni, aql o'rgatuvchisi, topqiri, Intellektual Lideri, bolalar ichida eng hazilkashi, dilkashi, xushchaqchag'l, ko'ngil so'rovchisi, O'zgalarni tushuna oladigan — emotsional lider, guruhni ish faoliyatga chorlay Oladigan, dadil, qatiyatli, irodali-irodaviy liderlar bo'lishi mumkin. Ular aynii Vaziyatlarda vaziyat talabiga ko'ra paydo bo'ladilar hamda bolalar ongida o'z Sifatlariga ko'ra obro` qozonadilar. Lider sifatleri ichida yaxshi va yomonlari ham Bo'lishi mumkin, lekin guruh liderga ergashganda, uni ibrat sifatida tanqidsiz qabul Qiladi va shuning uchun ham barcha ishlariga ergashib, ko'rsatmalariga aamal qiladi. Maktabda bolalar yoshida xulqi maktab normalariga to'g'ri kelmaydigan Liderlarning borligi, ular ma'lum guruh ichida so'zsiz obro`ga ega ekanligi ham shu Bilan tushuntiriladi. Masalan, lider "ketdik" deb ko'rsatma bersa, unga Ergashgan darsni ham tashlab keta olishi shu bilan tushuntiriladi. Shuning uchun ham sinf rahbari o'z sinfidagi rasmiy liderlar bilan ishlash Bilan cheklanmaydi, balki norisimiy liderlarni ham aniqlay bilishi, ular bilan Hamkorlikda ishlashi zarur. To'g'ri, ba'zi hollarda rasmiy va norasmiy lider bir Shaxs bo'lishi ham mumkin. Bu juda qulay, lekin liderlik vaziyatga bog'liq Bo'lgani uchun ham ularning o'zgarib turishini hisobga oladigan bo'lsak O'qituvchining boshqarish maxorati yoki san'ati uning norasmiy liderlar bilan Samarali ishlash usulidir.

Shunday qilib, har qanday lider obro`ga ega. Obro`lilik shaxsning shunday

Xususiyatiki, u boshqa shaxslarga ham hissiy-emotsional, ham irodaviy ta'sir

Ko'rsata olish qobiliyatiga egadir. Norasmiy obro`lilik ya'ni shaxslararo

Munosabatlar mahsuli sifatida orttirilgan obro` juda samaralidir. Odamlar

Ko'ngliga yo'l topish, ularni turli vaziyatlarda tushuna olish, ishonch va shunga

O'xshashlar obro` orttirish mezonlaridandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1.Internet malumotlari.

2.Maktabgacha pedagogika.Fotima QODIROVA, Shoista TOSHPO'LATOVA, Nargiza KAYUMOVA, Malohat A'ZAMOVA.